

רשק
שיעורית
תורה

היכלי תורה

ערש"ק מוקץ א טבת תשע ז ♦ דף היומי בבלי: בבא בתרא קיט ירושלמי: הוריות ז

נושאי הדף בעלון

חילול שבת כדי שיראה שאינו יהודי.....בבא בתרא קיט

האם בת יכולה לקדים את אחיה, והדין בתאומים.....בבא בתרא קכ

סמיכה על נס.....בבא בתרא קכא

שמחה בגמר מצוה.....בבא בתרא קכא

שלא לספר אף בגנות כל מות.....בבא בתרא קכב

אמירת שקר כדי להציל ממונו מיד עושקו.....בבא בתרא קכג

פי שנים מכספים המושקעים בבנק.....בבא בתרא קכד

פי שנים מכסף המונח בבנק על שם אחר.....בבא בתרא קכה

יתומים שגבו קרקע בחוב של אביהם.....בבא בתרא קכה

נכסי לאמי ואחריה ליורשיה.....בבא בתרא קכה

כפתור ופרח.....עמוד 5

וירא יוסף את אחיו ויכרם ויתנכר אליהם וידבר אתם קשות

רבים תמהו, מה ראה יוסף על ככה שהתנכר אליהם, וציער אותם ואת אביו, ובא עליהם בעלילות, בתחילה שיביאו את בנימין, ואחר כך בעלילת גניבת הגביע, ורק אחר שניגש אליו יהודה הודיעם שהוא יוסף, והלא יוסף צדיק יסוד עולם היה. ונראה לפרש שיוסף היה נבוך בבא אחיו מצרימה, ולא ידע לשית עצות בנפשו. כי זאת שיער בודאות כי אחיו העלימו מאביהם את דבר מכירתו, ולכן יש להם לחשוש מפני התודעותו, שעכשיו יודע על ידו לאביהם, וגם יתפרסם ברבים, דבר המכירה, ויהיה להם לבושה ולכלימה. כדי למנוע מעצמם את הביזיון, עלולים הם להרגו, וכמו שבאמת אמרו במדרש, שלא טוב עשה יוסף שאמר 'הוציאו כל איש מעלי' בשעה שהתוודע לאחיו, שהיה לו לחשוש שמה ירגוהו.

גם לפני כן, בטרם בואם של אחיו למצרים, כבר הטריד את יוסף החשש מפני בושתם של אחיו, שאם לא כן, איך זה שבמושך כל השנים שהיה במצרים לא שלח יוסף לאביו מכתב או על ידי שליח להודיעו כי עדיין הוא קיים. אלא מכיון שהחקירה והדרישה בנסיבות העלמו שתבאנה בעקבות גילוי, עלולות היו לגרום לבושה לאחיו, היה מנוע מלעשות זאת, כי אמרו חכמים (בבא מציעא נח). נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש, ואל ילבין פני חברו ברבים.

אחי יוסף, אילו ידעו את הנעשה בלבו, כי לבו כלבם שוה לחפש דרכים שישאר דבר המכירה עלום ולא יתפרסם ברבים, לא היה להם לחשוש מפניו כלל. אולם פחדו של יוסף היה, שמא ימהרו אחיו לשלוח בו יד בטרם יעמדו על כוונתו הטובה. לכן התחכם יוסף והעליל עליהם כי הם מרגלים, ודרש מהם להביא אתם את בנימין. נוכחותו של בנימין, כך סבר יוסף, תעצור בידם מלהרגו, כי הלא בנימין לא היה בעצתם במכירה, והוא אחיו מאמו, ויחששו אחיו מפניו שלא יגיד הדבר לאביהם.

אלא שגם עצה זו לא היתה מוחלטת, ואדרבה, הוא מעמיד בסכנה גם את בנימין אחיו, כי שמא יגמרו בדעתם לשפוך גם את דמו של בנימין, כדי שישתקע ענין המכירה. לכן היה צריך להעמיד במבחן את מסירותם לבנימין, והיה אם יוכיחו כי בנימין יקר בעיניהם, וכי הם מוכנים למסור את נפשם להצלתו, יהיה לבו של יוסף סמוך ובטוח שלא ישלחו בו יד.

כאשר נגש אליו יהודה, הבין יוסף מתוך דבריו את שחפץ לשמוע כי בנימין יקר בעיניהם, ולפיכך לא יכול היה יותר להתאפק וקרא 'הוציאו כל איש מעלי', והתודע אל אחיו.

ע"פ יעלת חן

צנח נתרא קיט

חילול שבת כדי שיראה שאינו יהודי

בשו"ת תורה לשמה (סי' קכג) כתב, יהודי היה הולך מעיר לעיר ובאמצע הדרך עשה שבת בפונדק אחד העומד בדרך בשביל עוברים ושבים, והנה היה בליל שבת רוח חזק קר וקשה מאד וקשה לישב במקומות הפתוחים לחצר הפונדק מחמת תוקף הרוח שהיה שולט שם, והוא היה חולני ומזיק לו הרוח, לכן נכנס בתחלת הלילה בתוך חדר גדול שיש בתוך אותו הפונדק שחלונותיו סגורים ומתוקנים היטב ואין נכנס שם רוח כלל.

והנה אחר ב' שעות מן הלילה באו לפונדק ההוא אורחים גוים תקיפים ונכנסו גם הם בתוך החדר הגדול ההוא לישן שם אך הוא יודע כי אלו הגוים הם צוררים מאד ושונאים היהודים בתכלית ואם יכירו בו שהוא יהודי לא יניחוהו לישן באותו החדר בלילה ההוא מפני אכזריות וצוררות שלהם ובלי ספק היו מגררים אותו ומוציאים אותו בעל כרחו כי הם תקיפים, ומאחר שהוא חולני וקשה עליו הישיבה בחוץ כי יזיק לו הרוח לכן מה עשה, התחכם בכסלותו להדליק נר בפניהם כדי שיבינו שהוא אינו יהודי ולא יבדקו אחריו, והוא לא היה צריך לנר כלל כי היה אור בחדר ההוא של אותם הגוים והוא היה רוצה לישן ואדרבה קץ באותו הנר שהדליק במקומו סמוך לו אך כל זה עשה בעבור כדי שיבינו שהוא אינו יהודי ולא יבדקו אחריו להוציאו משם, ועתה בא לשאול אם עבר בזה איסור תורה מאחר שהוא לא היה צריך לאותו הנר כלל ואדרבה היה קץ בו.

בתשובתו כתב הבן איש חי שנראה דהוי זה מלאכה שאינה צריכה לגופה. יסוד דבריו מדברי **המהרש"א** בסוגיין שהביא מתרגום יונתן גבי מקושש שכוונת צלפחד היתה להודיע עונש המקושש עצים ביום השבת, וביאר **המהרש"א** שכיון שעשה מעשיו לצורך זה הרי זה מלאכה שאינה צריכה לגופה, והוי כמו חופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה.

ואם כך יש ללמוד גם לנידון זה שהדלקת הנר כדי שיחשבו שאינו יהודי מלאכה שאינה צריכה לגופה היא, כי לא היה צריך להדלקה זו עצמה אלא עשה כן כדי שיבינו הגוים וידעו שהוא אינו יהודי ולא יבדקו אחריו ויגרשוהו מן החדר לחוץ, א"כ לרבי שמעון שסובר שמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, אין כאן איסור תורה, ולרבי יהודה שסובר שחייב, איכא איסור תורה, וידוע **שהרמב"ם** פסק שחייב כר"י, ושאר פוסקים פסקו כר"ש דפטור.

בסיומ דבריו כתב שודאי אותו יהודי שהדליק את הנר צריך כפרה, אם לדעת ר"י שיש בזה איסור תורה, ואם לדעת ר"ש שלדעתו הוא פטור על מעשה זה אבל אסור, ואפילו שלפי דבריו של זה האיש היו מוציאים אותו בודאי ולא היה אפשר לפייסם בתחנונים וכיוצא, מ"מ היה לו לקבל לצאת ולסבול צער ונזק זה ולא יחלל שבת בידיים כי ודאי לא היה נזק בדבר שיש בו חשש סכנה ח"ו כלל.

צנח נתרא קיט

האם בת יכולה לקדים את אחיה, והדין בתאומים

בפוסקים האריכו לדון על הדין שאין מקדשין הצעירה לפני אחותה הגדולה ממנה, אם הוא אמור רק בנוגע להקדמת נישואי צעירה לפני אחותה, או גם באח ואחותו, או בשני אחים.

בש"ך (הו"ד לעיל) מבואר שדין זה אמור גם בשני אחים. ו**בילקוט אברהם** (ליפשיץ, אות פא על יו"ד סי' רמד) כתב שהשכל והדרך הישר נותן שלא לעשות כן להשיא אח צעיר לפני אחיו כדי שלא לבייש את הגדול, אך כתב שאם יש איזה סיבה אפשר שאין להקפיד בזה, ואם יש לאח הצעיר אחות גדולה ממנו ודאי שאין לו להמתין לה, כיון שהאיש מצווה על פריה ורביה, והאשה הרי אינה מצווה. אך **בשו"ת חלקת יעקב** (אבהע"ז סי' עו) כתב, שהעולם נמנעים גם מלעשות נישואין לאח צעיר קודם אחותו הגדולה.

וב**שו"ת דברי יציב** (אבהע"ז סי' ט) נשאל אם מותר לאדם להשיא את בתו קודם לבנו הבכור, והאריך בכמה וכמה חילוקים וטעמים, שפעמים מדובר בבכור שלכל הדעות יש חיוב לכבדו מדין אחיו הגדול, אולם בבן יש לפעמים טעם לומר שאם לומד ואינו רוצה לישא אשה עדיין, שאינה מחוייבת להמתין לו, ולענין הקדמת בן לבת יש גם סברא להתיר, שהרי אינה מצווה על פריה ורביה, וכן בבן שייך יותר לחוש להרהורי עבירה מבבת, אמנם יש לדון בזה שבסנהדרין (עו): כתוב איזהו עני רשע זה המשהא בתו בוגרת, ובפסחים (ק"ג). שנינו, בתך בגרה שחרר עבדך ותן לה, ורואים מזה שמשום חשש עבירה מותר לדחות בקום ועשה העשה של משחרר עבדו. ואפשר הטעם שהוא כמצוה רבה.

ולמעשה כתב שכשנזדמן לבתו שידוך עם בחור ת"ח מובהק, ומעטים הם לומדי תורה ובפרט ת"ח מובהקים, ומכ"ש במדינה שת"ח ויראי ה' ממש לא שכיחים אף במיעוט דמיעוט, ורבו פורקי עולה של תורה, ודאי שהרי זה כמצויאה, וזכות קדימה של הבכור לא עדיף מזכות האב שהוא עני המהפך בחררה, ומותר להקדים נישואי הבת שנזדמן לפניו שידוך הגון עם בחור ת"ח, ובפרט כשהבכור מוחל שמחילתו ודאי מועלת.

וסיים וכל זה להשיא, אבל לשדך דבר פשוט הוא שמותר, ובאגרות **סופרים** (מכתב כט) מובא מכתב מהחתם סופר שרצה להתנות שלא יעשו הנשואין עד ב' שנים, כי קרוב לו דאי שבאותו זמן יתקשר בנו ר' שמעון [הוא הגאון ר' שמעון סופר זצ"ל], ויהיה נישואין בתוך משך שנה עיי"ש. ולזה אם המחותר יסכים גם כאן לעשות באופן זה מה טוב, אבל מעיקר הדין אין כאן חשש כלל מכל הצדדים שבררנו בס"ד.

עוד דנו הפוסקים על תאומים אם נוהג בהם דין זה שלא להקדים להשיא את הצעיר לפני הגדול ממנו (ראה שלחן העוז ח"א מה). ובתכלת **מרדכי למהרש"ם** (פרשת ויצא) הביא מהחיד"א **בנחל קדומים** (בראשית שם) שכתב בשם רבינו אפרים, שרחל ולא תאומות היו, אלא שלאה נולדה לפני רחל, ורש"י (בראשית כה כו) כתב, שהקודם בלידת תאומים הוא האחרון ביצירה, ולכן יעקב חשב את עצמו לבכור מפני שהוא היה בכור ליצירה ואף שבפועל נולד אחרי עשו, כיון שעשו נוצר אחריו שהרי נולד קודם, ולכן יעקב לשיטתו חשב את רחל כבכורה שהרי גם היא היתה שניה ללידה אך ראשונה ליצירה. אבל לבן חשב את לאה לבכורה לפי שנולדה מקודם, ולכן אמר 'לא יעשה כן במקומו'.

יום ראשון ג טבת

צנא צתרא הכז

סמיכה על נס

'אלא מתוך שצדקניות הן נעשה להן נס כיוכבד'. ופירש הרשב"ם, בטוחות בצדקתן שיעשה להן נס כיוכבד. והנה בפסחים (סד:) אמר רבא אין סומכים על הנס. ובמרומי שדה (פסחים ח) כתב שבני מעלה יחידים המפקירים עצמם באהבת הש"י למעלה מן הטבע האנושי גם ההשגחה העליונה מגינה עליהם בדרך הפלגה ואין להם להתירא מפגעי הליכות הטבע.

כעין זה מבואר במהרש"א (קדושין כט:): שצדיקים וחסידיים בטוחים שינצלו ולא יזוקו.

שמחה בגמר מצוה

ברמ"א (יו"ד סי' רמו ס"ו) כתב, כשמסיים מסכתא מצוה לשמוח ולעשות סעודה ונקרא סעודת מצוה.

והנה בסוגיין רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו, יום שפוסקין בו מלכרות עצים למערכה.

ומפני שבאותו יום היו משלימים ומסיימים המצוה היו עושים שמחה גדולה. וכתב הנמוקי יוסף ללמוד מכאן שהוא מנהג לשמוח בענין מצוה עד שכשהשלימה עושים שמחה ומשתה ויום טוב.

וכן הוסיפו הפוסקים סמך למנהג לעשות סעודה בגמר מצוה מהמובא במדרש (ריש שיר השירים רבה) על שמחת שלמה 'אמר רבי יצחק מכאן שעושין סעודה לגמרה של תורה', וכן נהג אב"י כמובא במסכת שבת (ק"ח:): שהיה עושה יום טוב לתלמידים כשאחד מהם השלים מסכתו.

ומצינו אצל צדיקי הדורות שהיו נוהגין לעשות שמחה גדולה בסיום מסכתא, ובספר דברי יחזקאל החדש (עמ' כז) מובא מהרה"ק מנאסויד ז"ע שאמר בשם מרן הגה"ק משינאווא ז"ע שבסעודת סיום מסכתא צריך שיהיו דגים. ובספר אוצר יד החיים הביא משמיה דהגה"ק בעל לב שמח זצ"ל שאמר כי חותנו הרה"ק השר שלו' מבעלזא ז"ע היה בוצע בכל סעודת מצוה על ב' חלות.

ועיין ביש"ש (ב"ק פ"ז סי' לו) שכתב כי לפי דעתו היה נראה לומר בסעודת סיום 'שהשמחה במעוננו' כי אין לך שמחה ורינה לפני הקב"ה יותר משמחה של תורה, שאין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה, וכתב המהרש"ל וכן הוריתי פעם אחת הלכה למעשה ונתבלבל השמחה במהומות גדולות על ידי סיבות קשות ותליתי הסרחון בי שעברתי על דברי רבותי שלא שמעו מעולם דבר זה וכו', אבל במצוה אחרונה לא, ובודאי כל דבריהם בקבלה ובסודות פנימיות על כל שיחה ומילה ואיך נתקן דווקא לאותה מצוה ולא לענין אחר.

ועיין באר יצחק (יו"ד סי' יט) שכתב שאף כשמתחילין מצוה יש לעשות סעודה והוי סעודת מצוה.

יום שני ד טבת

צנא צתרא הכז

שלא לספר אף בגנות כל מת

'בגנות בהמה טמאה לא דיבר הכתוב'. ובמסכת פסחים (ג.) אמרו 'לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו'.

בשערי תשובה (ג רל) כתב שזה כמו גדר להזהר מנבלות הפה שהוא מן העבירות החמורות, וגם גדר להזהר מסיפור לשון הרע ונתינת דופי בבריות, כמו שאמרו בסוגיין על הרחקת הדבור בגנות 'אפילו בגנות בהמה טמאה לא דבר הכתוב'.

בחובת הלבבות (שער הכניעה) כתב, אחד מן החסידים שעבר על נבלת כלב מסרחת מאד ואמרו לו תלמידיו כמה מסרחת נבילה זאת, אמר להם כמה לבנים שיניה, ונתחרטו על מה שספרו בגנותה, וכיון שהוא גנאי לספר בגנות כלב מת כל שכן באדם חי, והיתה כוונתו להכיחם שלא ילמדו לשונם לדבר רע.

על חומר עוון ניבול פה כתב רבינו יונה באגרת התשובה (אות כא) 'עוון נבלות הפה מן העבירות החמורות שמחריבות העולם'.

ובמסכת דרך ארץ (פרקי בן עזאי פ"א ה"ג) אמרו, רבי אליעזר בן יעקב אומר אדם נאה ומשובח ומוציא דבר מגונה מפיו, משל למה הדבר דומה, לטרקלין גדולה וביב של בורסקי קבוע בתוכה, כל עובר ושב אומר כמה נאה טרקלין זה, אילמלא ביב של בורסקי קבוע בתוכה, כך אדם נאה ומשובח ומוציא דבר מגונה מפיו.

ובשל"ה הק' (שער האותיות אות ש"ן ערך שתיקה אות כא) כתב, אבי אבות טומאת הדיבור, הוא ניבול פה, אש הוא עד אבדון תאכל, טמא טמא הוא, והיה לדראון עולם. ונוסף על הרעה שעושה לעצמו, גורם רעה לעולם. ואף השומע ושותק, השומע כעונה, כדאיתא בפרק במה מדליקין (שבת לג:), בעון נבלות פה צרות רבות וגזירות קשות מתחדשות, ובחורי שונאי ישראל מתים, יתומים ואלמנות צועקים ואינן נענין.

ובפלא יועץ (ערך נבלות הפה) כתב, ואגיד לדור אשר שמעה אזני מעשה שאירע בימינו באיש אחד שהיה בדחן והיה מרבה בשחוק וקלות ראש והיה מדבר נבלות הפה וכדומה, ויהי היום כאשר קרב קיצו והיה שכיב מרע ומתעלף כמה ימים ויהי בחצי הלילה פתח את עיניו כברקים ועמד והתחיל לזעוק מרה אוי ווי אוי ווי מה בא עלי, והעומדים עליו רעדה אחזתם, והתחיל לומר להם הלא תראו דמות אנשים שחורים וצורות משונות שמראים לו נודות נפוחים מלאים אש להריק לתוך פיו על אשר הרבה שחוק וקלות ראש ודבר נבלות ושלשלאות של ברזל וכהנה דינים קשים מכינים לו והיה זועק זעקה גדולה ומרה.

וידוע הדבר, והיו העם מרבים לבוא ולכולם היה מגיד כדברים האלה בקול זעקה גדולה ומרה, וכשהיה נכנס איש שעשה כמעשהו היה אומר לו גם אתה עשית כמוני גם עליך יעבור כוס, וכשהיה נכנס מי שראה ושתק וצחק היה אומר לו זכור אתה ביום פלוני ששמעת אותי דובר נבלה וליצנות והיה לך להכות בסנדל על פני, אבל שתקת וצחקת גם עליך יעבור כוס, והיה צועק מרה והיה מגיד הדינים הקשים שהיו מראים לו ונמשך בזה שלשה ימים ושלש לילות עד שלבסוף הניח ידיו לתוך פיו ופער פיו לבלי חוק והיה אומר השליכו האש ומתוך כך יצאה נשמתו, וכל העם נתעוררו בתשובה, לזאת יחרד כל לב, ובכלל נבלות הפה שירי נכרים שכל דבריהם דברי עגבים ונבלות פה ומטמאים את הפה ונעשית חתיכה דנבלה ואיך יקרב לשרת את ה' בכלי מטונף מלא צואה.

צנח בתרא קנא

אמירת שקר כדי להציל ממונו מיד עושקו

בגמרא מבואר שכשדיבר יעקב עם רחל מענין נישואיהם אמר לה, הינשאי לי, אמרה לו, כן, אבל אבא רמאי הוא ולא תוכל לו. אמר לה, אחיו אני ברמאות. אמרה לו, ומי מותר לצדיקים ללכת ברמאות, אמר לה, כן, 'עם נבר תתבר ועם עקש תתפתל' (שמואל ב' כב כז).

והנה בגמרא (ב"ק כז:): נאמר, בן בג בג אומר, אל תיכנס לחצר חבירך ליטול את שלך שלא ברשות שמא תראה עליו כגנב, אלא שבור את שיניו ואמור לו שלי אני נוטל.

וכן הוא בירושלמי (סנהדרין פ"ח ה"ג), בן בג בג אומר, לא תגנוב את שלך מאחר הגנב, שלא תראה גונב. וכתב בשער משפט (סי' שמח סק"א) בשם הסמ"ק (סי' רסא) בשם רבינו יונה, שדברי בן בג בג אינם עיצה טובה גרידא, אלא איסור הם שאסור לאדם לגנוב את שלו מאחרי הגנב כדי שלא יראה כגנב, והלכה כבן בג בג, ותמה על שהשמיטו הרמב"ם והטו"ש"ע דין זה. ובמנחת חינוך (סי' רכד) כתב שהרמב"ם והחינוך השמיטו ברייתא זו של בן בג בג, ואפשר שדעתם שמכיון שבלשון יחיד נשנית נראה שרבים חולקים עליה ולכן לא פסקו כן.

אך הסמ"ג (ל"ת סי' קנה) הביא דין זה, ונראה שסובר שהוא מן התורה. ובתורת חיים (ב"ק כז:): כתב שברייטא זו של בן בג בג עוסקת כשאין לו הפסד בינתיים ממה שהחפץ שלו שווה בבית חבירו, מה שאין כן כשיש הפסד אינו נראה כגנב שצריך להיכנס שלא ברשות כדי להציל את שלו.

ועוד כתב, שדברי בן בג בג אינם אלא בדרך עצה טובה ושלא כרבינו יונה הנ"ל. ובאמרי בינה (ח"ו דיני דיניינים סי' ט) הביא ראה לדבריו, וכתב שלכן השמיטוהו הרמב"ם והטו"ש"ע.

וכתב בשו"ת רב פעלים (ח"ג ח"ו"מ סי' ה), שכל מחלוקת הפוסקים בזה אם מותר לאדם להיכנס לבית חבירו כדי להציל ממנו את ממונו, אינה אלא כשאותו גנב אינו אדם רמאי, אבל אם רמאי הוא וגבר אלים שאי אפשר להוציא ממנו את הממון בגלוי, כולם מודים שיכול לעשות תחבולות בערמה כדי להציל את ממונו.

וכן מפורש בפסקי הרי"א"ז (ברכות פ"א ה"ב אות ו), שכתב שמי שהיה האריס שלו חשוד שגונב מממונו ונוטל יותר מחלקו, אינו רשאי ליטול ממנו כלום, אלא נותן לו כל חלקו משלם, שאין אדם רשאי ליטול מממון חבירו אלא על פי בית דין.

אבל אם היה חברו אלם ונוטל משלו באונס, רשאי להתנהג בו בדרך מרמה כדי להציל את שלו, שנאמר 'ועם עקש תתפל', וכמו שאמר יעקב לרחל בסוגייתנו אחיו אני ברמאות, שגם לצדיקים מותר להתנהג בכגון זה ברמאות [וראה לשון הריטב"א והמאירי בסוגיין].

והוא כדברי הרב פעלים שאם השכנגדו מתנהג ברמאות מותר גם לו להתנהג ברמאות כדי להציל את ממונו.

צנח בתרא קנא

פי שנים מכספים המושקעים בבנק

בפוסקים דנו אודות מי שהפקיד סכומי כסף בבנק על פי היתר עיסקא, ונפלו בירושה לפני הבנים, האם לפי דין תורה הבן הבכור נוטל מהם פי שנים, או שמא דינם כמלוה שאין הבכור נוטל בה פי שנים. והנה ברמב"ם (נחלות פ"ג ה"ה) ובשו"ע (ח"ו"מ סי' רעח ס"ז) פסקו 'אין הבכור נוטל פי שנים במלוה אע"פ שהיא בשטר, ואע"פ שגבו קרקע בחוב אביהם. היה לאב מלוה ביד הבכור, הרי זה ספק אם יטול בה פי שנים, הואיל וישנה תחת ידו, או לא יטול פי שנים הואיל ומחמת אביו יירשנה, ועדיין לא באה לידו של אביו, לפיכך יטול ממנה חצי חלק בכורה'.

ובשו"ת גינת ורדים (אה"ע כלל ד סי' יט) כתב, ובענין המעות שבבאנקו [בנק] אם נחשבים ראוי, נראה לומר שאע"פ שההלואה תהיה בטוחה מאד כנ"ד, מ"מ שם הלואה עליה, וכל הלואה דיינינן בה דין ראוי, מאחר שלא מציינו שחילקו הפוסקים בין הלואה בטוחה להלואה אחרת, ואילו הלואה בטוחה היה לה דין מוחזק, היה להם לפרש כן, כמו שפירשו המפרשים בהלואה שהיא על המשכון שיש לה דין מוחזק, וטעמא רבה איכא למימר שכל מלוה ואפילו בטוחה ביותר חשיבא ראוי, משום דקרא קפיד ואמר בכל אשר ימצא לו, לומר דבעינן שהנכסים יהיו ברשות המוריש, הילכך המלוה שמחוסרת גובינא לא חשיבא דהויא ברשות המוריש, ואפי' מלוה בשטר קי"ל שטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי, ורק מלוה על המשכון חשיבא מוחזק, כיון דבעל חוב קונה משכון וכו', משא"כ הלואה בטוחה לא חשיבא מוחזק, כיון שעכ"פ אינה ברשותו של המוריש, ואפילו יהיו המעות צרורים ומונחים בבנק, כיון שהמלוה להוצאה ניתנה, לא חשיבי כעומדים ברשותו של המלוה. ואפילו אילו הוה קי"ל בשאר הלואות דחשיבי מוחזק, מ"מ הלואות שבבנק ראוי לדונם כדין ראוי, כיון שמשלמים עליהם רבית כך וכך לשנה בשכר ההמתנה וכו' וחשיבי לגמרי כדין ראוי לענין פי שנים בבכור.

ובפוסקים מבואר שבבנקים שלנו שבודאי הם משתמשים בכל סכומי כסף המופקדים אצלם, ועל דעת כן הופקדו אצלם, ודאי שדינם כדין מעות שהופקדו אצל שולחני, שבודאי נחשבים כדין ראוי ולא כמוחזק. וכדאמרין בסוגיין (לעיל ע"א) דהיינו טעמא שאין הבכור נוטל פי שנים מן המלוה לאחר שגבו מעות, משום דלאו הני מעות שבק אבוהון. הילכך מה שהמפקידים מקבלים רווחים על יסוד היתר עיסקא שבבנקים, וסתם עיסקא חצי מלוה וחצי פקדון, מ"מ בנידון הבנקים גרע טפי, כיון שהם משתמשים בכל הסכום המופקד, ומלוה גמורה חשיבא.

ובשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' רטו) כתב, בענין כספים המופקדים בבנק אם יש להם דין ראוי או מוחזק לענין ירושת בכור. לפי פשוטן של הענינים בסוגיא דטעם מלוה משום דלאו הני זוזי שביק אבוהון, א"כ הני כספים הנתונים בבנק נהי דעומדים להחזיר כל שעה מ"מ כיון דמשלמין עליהם ריבית והיינו משום דמשתמשים הבנקים בכסף הזה א"כ לא הני כספים שביק אבוהון, והרי פליגי גדולי הפוסקים לענין כסף עיסקא דיי"א דפלגא מלוה הוי ראוי, ויי"א דפלגא דמלוה הוי מוחזק והיינו כיון דהלואה אסור להוציא לצרכו או לד"א, ואין נעשים מטלטלין אצל בניו, וגם בזה דעת המורים נוטה שפלגא מלוה עכ"פ נקרא ראוי. ולפי"ז באמת פה בא"י שההיתר לקחת הרווחים מהבנקים נבנה על יסוד ההיתר של היתר עיסקא שהיא מחצה מלוה מחצה פקדון, א"כ בחצי הסכום שמכח פקדון איכא דין בכור דפי שנים, ומ"מ עדיין לבי מהסס כיון דהלב יודע דעיסקות של כהיום, גם חצי הפקדון אינו עומד להחזירו בעין, והוא מוציא ומחליפו כאוות נפשו ולא נקראו הני כספים מעין דשביק להו אבוהון, וקשה להוציא ממון מיורשים גם בא"י.

צבא בתרא חכה

פי שנים מכסף המונח בבנק על שם אחר

בתשובות והנהגות (ח"א סי' תתנב) כתב, האחרונים נחלקו בדין מעות בבנק אם נקרא ראוי או מוחזק, ומסברא נראה שתלוי בצורת ההפקדה, שאם מונח בחשבון 'עובר ושב' שזה מונח עבורו לכשירצה שיוכל להוציא, דינו כפקדון ונוטל פי שנים, ואלים ממלוה שלא חשיב מונח עבורו שנקרא ראוי אף שהגיע זמנו, מפני שבמלוה יצא מרשותו, אבל כאן כל הזכויות שלו ומצוי בידו תמיד, שהופקד לכך. אבל אם ההפקדה בבנק היא באיזה תכנית שאיננו יכול לפדותו תמיד ולתתנו לאחר כשלו, דינו כראוי. ומיהו בעיקר שאלה זו אם בבנק מיקרי ראוי או לא נחלקו בזה אחרונים וראוי להתפשר ביניהם לצאת ידי כל הדיעות.

אמנם באופן שאדם הפקיד בבנק בחו"ל על שם של אדם אחר [מחמת שלפי חוקי המדינה שנמצא בה אסור לו להפקיד כסף בחשבונו, וביקש מקרוב משפחה להפקיד בחשבונו וקיבל ממנו פיתקא שכסף זה שייך למפקיד וסומך עליו], נראה דבכה"ג מחוסר גובינא הוא כיון דצריך את חברו שיתן לו, ובזה לדעתי הבכור אינו נוטל פי שנים, אלא כשחבירו בחו"ל יוציא את הכסף וימסרנו ליורשים ויחלקו בשוה שדינו כמלוה.

יתומים שגבו קרקע בחוב של אביהם

יתומים שגבו קרקע בחוב שהיה לאביהן אצל אחרים יש לבעל חוב של אביהם לחזור ולגבות אותה מהן, שהרי קרקע זו של אביהם.

נכסי לאמי ואחריה ליורשיה

האומר נכסי לאמי ואחריה ליורשיה, והיתה לו בת נשואה, ומתה הבת בחיי בעלה ובחיי אם אביה, אין הבעל יורש אותם נכסים, מפני שהם ראויים לאשתו, ולא זכתה בהם האשה אלא אחר שמתה. אבל אם הניחה הבת בן או בת, היו יורשים הנכסים, שמשמע יורשיה ואפילו יורשי יורשים. ואילו אמר לכשתמות הזקנה הרי הם לבתו מעכשיו, היה הבעל יורש אותם אחר מיתת אשתו.

ירושת בעל במוחזק ולא בראוי

בעל שמתה אשתו ואחר כך מת אביה או אחיה או אחד מן המורישין אותה, אין הבעל יורש אותן, אלא יורש אותן זרעה אם היה לה זרע, או תחזור הירושה למשפחת בית אביה, שאין הבעל יורש נכסים הראויין לבא לאחר מכאן אלא לנכסים שכבר באו ליירושה קודם שתמות.

אין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק

אין הבכור נוטל פי שנים בנכסים הראויים לבא לאחר מיתת אביו, אלא בנכסים המוחזקים לאביו שבאו לרשותו, שנאמר (דברים כא יז) 'בכל אשר ימצא לו'.

כיצד, אחד ממורישי אביו שמת לאחר מיתת אביו, הבכור והפשוט יורשים כאחד. וכן אם היתה לאביו מלוה, או היתה לו ספינה בים, יורשים אותה כאחד.

כפתור השבת

שמגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב

ועוד יש לבאר הענין של הבקשה 'כתבנו בספר זכויות', הלא הרבה שלוחים למקום לכל העניינים לטוב ולמוטב. והנה כלל גדול לימדונו חכמים מגלגלין זכות על ידי זכאי, היינו זכאי באותו דבר, וחובה על ידי חייב. ולכן אנו פונים אל אבינו שבשמים, אם יש לך איזו שליחות לדבר טוב, דע לך שאני תמיד מוכן ומזומן להיות השליח, ואני מבקש שתטריחני לדבר הזה, כדי להיות מאותם שמגלגלין זכות על ידם.

(כתבי הסבא מקעלם)

והא ראשי המטות כתיב אמר רב חסדא ואיתימא ר' יוחנן ביחיד מומחה

וכ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה דקדק הלא אין עיקר הנדר תלוי בראשי המטות אלא עקירת הנדר, וכשהתחיל בראשי המטות משמע שעיקר הנדר תלוי בראשי המטות, ואמר הוא ז"ל דבר נחמד דלכאורה איך נתנה התורה רשות לאדם לאסור את המותר לו לחייב את עצמו בדבר שאינו חייב שהוא כאילו מוסיף על דברי תורה, והכתוב אמר 'לא תוסיפו' וגו' (דברים ד ב), אך באמת אין זה נחשב הוספה על המצוות, שהרי אינן בסגנון אחד שמצוות התורה הן נצחיות בלי שינוי, וזה ישנו בשאלה ואם רצה לפטור ממנו הולך אצל חכם ומתיר לו, ולפי זה מה שהחכם יכול להתיר הנדר זה עצמו הוא סיבה שיכול לנדור, אם כן עיקר מציאות הנדר תלויה שפיר בראשי המטות, ודפ"ח.

(שם משמואל, מטות תרע"ג)

לא היו ימים טובים לישראל וכו' ויום הכפורים

ובספרים מקשים מה היום טוב בזה והלא מפורש כתיב (ויקרא טז כט) 'תענו את נפשותיכם', אלא שבני ישראל אין מבוקשם וחפצם בענייני גשמיות מאכל ומשתה, ולכן היום טוב הגדול ביותר אצלם הוא דוקא יום הכפורים שאין בו אכילה ושתייה אלא מעין עולם הבא.

(פני מנחם, עשרת ימי תשובה)

תקנו ביבנה הטוב והמטיב הטוב שלא הסריח והמטיב שנתנו לקבורה

הטוב הוא רק לטובת המת שלא יתבזה, והמטיב עבור הנפש שהוא טוב לאחרים גם כן, ע"ד 'וישב העפר על הארץ כשהיה והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה' (קהלת יב ז), שלזה צריך קבורה, וכל נפשות ישראל אחד ורק הגופים מוחלקים.

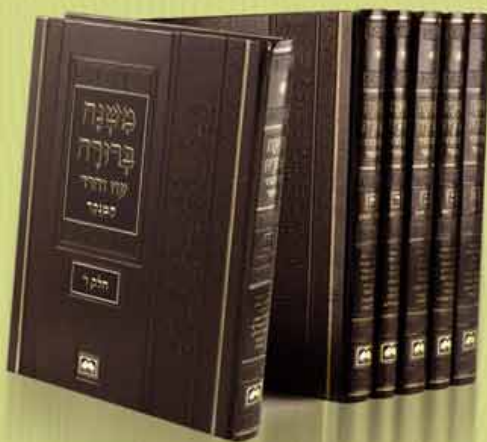
(אמרי בינה, דרשה לימי סליחות)

הצרכים האלה יאכלו כסף

מתנה יהודית מכובדת

משנה ברורה
מנוקד
6 כרכים

חומש מפואר
לתלמידים

חומש
אור החיים
בראשית ב

ש"ס
תלמודו בידו

להגדיל תורה ולהאדירה

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
מוקד הזמנות: 1800-22-55-66

להכניס את האור הביתה...

הכל ערוך מחדש בשיא היופי וההדר, כולל הרי"ף המרדכי והתוספתא, בעריכה אמיתית ומדויקת ע"פ דפוסים ראשונים וכת"י כולל הוספות רבות ותיקונים שנשמטו מש"ס וילנא, נוספו רבבות מראה מקומות חדשים עם מאות חיבורים והוספות חדשות ביניהם חידושים ממאורי הדורות מכת"י יחידים בעולם.

חדש!
ניתן שוב להשיג את
הש"ס
המפואר והיוקרתי
בכריכת סגנון
עור עתיק

תלמוד בבלי 'עוז והדר' מהדורת פריעדמאן

להגדיל תורה ולהאדירה

מוקד הזמנות:
1800-22-55-66

להשיג בהנויות הספרים המובחרות